

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 7 (Nisan/ April 2022), s. 52-70.
Geliş Tarihi-Received: 03.01.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 21.02.2022
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1052671

***Anonim Osmanlı Kroniği'nde Yer Alan Atasözleri ve
Günümüz Atasözlerine Yansımaları***

***Proverbs in the Anonymous Ottoman Chronicle and Their Reflections on Today's
Proverbs***

Elif TÜRKÖZ*

Öz

Osmanlı tarihçiliğinin başlangıcı olarak kabul edilen 15. yüzyılda müellifi belli olan tarihlerin yanı sıra anonim Osmanlı tarihleri de kaleme alınmıştır. *Tevârih-i Âl-i Osman* olarak adlandırılan bu anonim tarihler, 15. yüzyılın son on dokuz yılında tahtta bulunan II. Bayezid'in hükümdarlığı sırasında çok sayıda görülen eserlerdir. Bunlar, Osmanlı tarihi için taşıdıkları önemin yanı sıra Türk halk edebiyatı açısından da önem arz etmektedir. Halk edebiyatına dair değerli ürünler içeren bu eserlerde yer alan atasözleri, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada Prof. Dr. Necdet Öztürk tarafından hazırlanıp *Anonim Osmanlı Kroniği* adıyla yayınlanan metin esas alınmıştır. İnceleme sonucunda eserde çeşitli olaylar ve durumlar vesilesi ile pek çok atasözünün aktarıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada atasözleri incelenirken şu yöntem kullanılmıştır: Eserde yer alan atasözleri; girişten sona doğru eserde buldukları yere göre numaralandırılmış, atasözü verildikten sonra açıklaması yapılmış, sonrasında ise atasözünün hangi olay ya da durum vesilesi ile aktarıldığı açıklanmıştır. Son olarak da günümüz atasözleri ile karşılaştırılan atasözünün günümüzdeki kullanımları verilmiştir. Aktarıldıkları olay ve durumlar ile birlikte ele alınan bu atasözlerinin bir tanesi dışında diğerlerinin günümüzde aynen ya da farklı şekillerde kullanıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anonim Osmanlı tarihleri, nasihat, atasözü, karşılaştırma.

Abstract

In the 15th century, which is accepted as the beginning of Ottoman historiography, anonymous Ottoman chronicles were also written in addition to the chronicles whose authors are known. These anonymous chronicles, called *Tevârih-i Âl-i Osman*, are the works seen in large numbers during the reign of Bayezid II, who was on the throne in the last nineteen years of the 15th century. In addition to their importance for Ottoman history, these chronicles are also important for Turkish folk literature. The proverbs in these works, which contain valuable products of folk literature, constitute the subject of this study. The text prepared by Prof. Dr. Necdet Öztürk and published under the name of *Anonymous Ottoman Chronicle* was taken as basis in the study. As a result of the examination, it is determined that many proverbs are quoted in the work on the occasion of various events and situations. In this study, the following method was used while examining the proverbs: The proverbs in the work are numbered according to their place in the work from the beginning to the end, the

* Öğr. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya/Türkiye, e-posta: edulger@erbakan.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2487-3212>.

explanation is made after each proverb is given, and then it is explained on which event or situation the proverb was used for. Finally, today's usages of proverbs, which are compared with today's proverbs, are given. It is determined that these proverbs, which are discussed together with the events and situations in which they were used for, are still used in the same way or in different ways, except for one.

Keywords: Anonymous Ottoman chronicles, advice, proverb, comparison.

Giriş

Ataların deneyimlerine dayanarak söyledikleri nasihat veren, kısa ve özlü sözler olan atasözleri için çeşitli özellikleri göz önünde bulundurularak pek çok tanımlama yapılmıştır:

“Atasözleri zamanla çok defa gerçek anlamları yerine mecazlı bir mâna kazanarak sözlü gelenek içinde nesilden nesile aktarılan ve halk hâfızasında yaşayan, halka mal olmuş, kalıplaşmış ifadelerdir.” (Oy, 1991, s. 44).

“İşte bu maddî şekli bir hareket noktası yapan ve ilk söyleyicilerini tesbit edemediğimiz bu dil mahsulleri, hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri, din, ahlâk, hukuk, iktisad, terbiye, gelenek-görenek ile tabiat hâdiselerinden, teknikten vb. çıkacak kâideleri müşahhasan mücerrede giden bir yolla, bâzen bir fıkra kılığında söz ve yazı ile nesillerden nesillere intikal ettiren hikmetli cümlelerdir.” (Elçin, 2001, s. 625).

“Atasözleri, milletlerin karakterlerini, hayat karşısında tavır ve zihniyetlerini ifade eden özlü sözlerdir.” (Çobanoğlu, 2004, s. 1).

“Atalarsözü, kelimenin açıkça belirttiği gibi, geçmiş kuşaklardan kalma kurallardır.” (Boratav, 2013, s. 141-42).

Türk dünyasında “atasözü” karşılığında geçmişten günümüze pek çok kelime kullanılmıştır. “Sav, mesel, darb-ı mesel, durub-ı emsal, eski söz, atalar sözü, ulular sözü, eskiler sözü, kartlar sözü, hikmet, darb-ı kelam” ile Anadolu'nun bazı bölgelerinde kullanılan “deyişet, ozanlama” bunlar arasındadır (Oy, 1991, s. 44).

Milletlerin yüzyılları aşan tecrübeleri sonucunda söyledikleri sözlerin zaman süzgecinden geçerek mükemmel bir şekilde kalıplaşmış şekilleri olan atasözleri, mahallî olarak doğar ve zamanla topluma mal olurlar (Sertkaya, 2012, s. 101). Toplumda insanların karşılaştıkları olay ya da durumlar hakkında olumlu veya olumsuz bir sonuca varmak ve bu sonucu akılda tutulabilecek kısa ama öz bir ifadeyle sonraki nesillere aktararak onlara yol göstermek isteği, atasözlerinin en önemli doğuş sebebidir (Albayrak, 2009, s. 3).

Atasözleri, toplumla doğup onunla beraber oba, boy ve oymak olarak yüzyıllar boyunca göçebe hayatı yaşayan ve nihayetinde gelişip özleşerek ulus hâline yükselen törelerdir (Dilçin, 2000, s. XV). Başlangıçta Türklerin sosyal, dinî ve iktisadi yaşamlarına paralel olarak göçebe kültüründe sayıları sınırlı olan atasözleri yerleşik hayata geçişle birlikte yazılı edebiyatın yayılması, medeniyetin gelişmesi ve yabancı din ve milletlerle fikir alışverişleri sonucunda çoğalmışlar ve anlam açısından genişlik ve derinlik kazanmışlardır (Elçin, 2001, s. 628). Destan geleneğinin canlı olduğu devirlerde destancıların anlatılarını anlam bakımından birbirini tamamlayan atasözleri ile süslemeleri, o çağlarda atasözlerinin yalnızca günlük hayatta konuşma içerisinde yeri geldikçe söylenmediğini, destansı anlatının içinde atasözlerinin önemli bir unsur olduğunu göstermektedir (Boratav, 2013, s. 141-142). Zaman içinde atasözleri; sosyal yapı, değer yargıları, din ve töreler, medeniyet, dilin gelişimi gibi faktörlerle değişime uğramış; kimileri tamamen unutulmuş, kimileri bütün yurttaki kullanılırken kimileri de mahallî olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir (Oy, 1991, s. 44).

Tarihleri boyunca dinî inançlarına bağlı yaşayan Türkler tarafından atasözleri, din kuralları kadar önemli ve ayetler kadar mutlak doğru olarak telakki edilmiştir. Nitekim edebiyatımızın en eski atasözü kitabı olan *Kitâb-ı Atalar*'daki bir atasözünde "Uluların sözü *Kur'an*'a girmez illa yanınca yiler." denmektedir (*Atalar Sözü*, 1936, s. 9). Bu atasözünün değişik bir şekline 16. yüzyıl sonlarında istinsah edildiği tahmin edilen atasözü kitabı *Kitâb-ı Oğuznâme (Emsâl-i Mehmedali)*'de rastlanmaktadır: "Atalar sözi Gur'an'a girmez, amma Gur'an yanınca yalınlayın yalışur." (Alizade, 1992, s. 42). Atasözlerinin kutsiyeti ile ilgili olarak *Kitâb-ı Atalar*'a yazdığı ön sözde İzbudak şunları belirtmektedir:

"Atasözleri her evde bulunacak ve her Türk'ün okuyacağı mukaddes kitaptır. Zaten birçok cümleler hepimizin dilimizde dönüp dolaşiyor. Kudsiyeti türlü türlü sebeplerledir. Pek eskiden Türk diyarlarında birçok peygamberler, hakimler gelip geçmiştir. Ve bu elimizdeki atasözlerinin bir kısmı onların mukaddes kitapları müfaddır. Belki aynı ayetlerdir. (Oğuz türesi) dediğimiz kanunların umdeleri de atalar sözü içindedir. (Türk türesi, Türk türesi) deyip durduğumuz da bunların içinde mevcuttur." (*Atalar Sözü*, 1936, s. 4-5).

Türk kültür hayatında dinî ve hukuki kuralların yanında saygı gören atasözleri; millî, ırki ve insani vasıfları ile her türlü konuyu ele alırlar (Elçin, 2001, s. 627). Ataların gelecek kuşaklara hayata dair gözlem ve tecrübeye dayalı değişmez kural mahiyetindeki sözleri incelendiğinde bu veciz düsturların zerreden kâinata, en ufak maddeden hilkatin hikmetine uzanan derin ve isabetli fikirlerin özeti değerinde olduğu görülür (Soykut, 1974, s. 37). Yazılı hukuk kurallarının olmadığı dönemlerde atasözlerinde Türk toplumunun sosyo-kültürel hayatının her evresiyle ilgili olumlu ve olumsuz değerlerin sınıflandırılmasına dayalı zenginlik ve genişlikte konular işlenmiştir (Çobanoğlu, 2004, s. 40).

Herhangi bir fikri ya da hükmü onaylamak yahut eleştirmek için kullanılan, sosyo-kültürel değerler tarafından meşruiyeti onaylanmış araçlar olan atasözleri, yerinde ya da geleneksel bağlamında kullanıldıklarında düşüncenin değerini artırır; mevcut sosyo-kültürel karışıklığı çözer ve ileri sürülen fikirlerin doğruluğunu ispatlar (Çobanoğlu, 2004, s. 7). Atasözlerinin temel işlevi, toplumun sosyal ve kültürel değerleri tarafından onaylanmış en uygun araçlar olarak, bir fikri veya hükmü onaylamak ya da eleştirmektir (Çobanoğlu, 2004, s. 7). Toplumsal kimliğin aynası ve toplumsal belleğin taşıyıcısı durumunda olan atasözleri, sahip oldukları zengin dil malzemesi ile kültürel mirasın aktarımında ve toplumsal bilgi birikiminin gelecek kuşaklara öğretilmesinde etkilidir (Özdemir, 2020, s. 227).

Anonim Osmanlı Kroniği'nde Yer Alan Atasözleri

15. yüzyıl, Osmanlı tarihçiliğinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Yüzyılın başında Ahmedî'nin *İskendernâme*'nin sonuna ekleyerek 1410 yılında I. Bayezid'in oğlu Emir Süleyman'a takdim ettiği *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osman* adlı manzum kısım ile başlayan Osmanlı tarih yazımı zamanla gelişmiş ve yüzyılın sonunda II. Bayezid devrinde önemli bir devrin başlangıcına geçiş yapmıştır. Başlangıçta destani ve menkıbevi özellikleriyle karşımıza çıkan tarih yazımı, yeni yüzyıldan itibaren bu özelliğini kaybetmeye ve zamanla daha resmî bir nitelik kazanmaya başlamıştır.

II. Bayezid devrinde kaleme alınan ve *Tevârih-i Âl-i Osman* olarak adlandırılan gerek anonim gerek müellifi belli bu eserler, devletin kuruluşundan müellifin zamanına kadar Osmanlı tarihi hakkında sosyal, siyasal ve askerî faaliyetler hakkında bilgi veren tarihî kaynaklardır (Öztürk, 2015, s. IX). Bunlardan özellikle anonim olan tarihler, halkın

dinleme ihtiyacını gidermek için kaleme alınmış ve her ne kadar içerik bakımından çeşitlilik gösterebilir de esasta birbirine bağlı popüler tarihlere (Adalıoğlu, 1999, s. 288).

Sade ve anlaşılır bir Türkçe ile yazılan ve gerek müellifi belli gerekse anonim 15. yüzyıl Osmanlı tarihlerinin didaktik yönü dikkati çekmekte, müelliflerin tarihî olayları aktarmanın yanı sıra okuyanları eğitime amacı güttüğü ve bu amaçla çoğu zaman atasözlerine başvurdukları görülmektedir. *Anonim Osmanlı Kroniği*'nde atasözü kavramı ile ilgili olarak Ertuğrul Gazi'nin vefat bilgisinin verilmesinin ardından dünyanın geçiciliğinin anlatıldığı kısımda yer alan bir beyitte "mesel" kelimesi karşımıza çıkmakta ancak bunun da tam olarak atasözünü karşılamadığı görülmektedir. Zira beyitteki "mesel" kelimesinin eserin Viyana nüshalarından W1 nüshasında "destan" olarak kullanıldığı görülmektedir.

*Bundan öndin niceler söylediler
Dürlü meseller beyan eylediler* (Öztürk, 2015, s. 5)

Eserde anonim tarih yazarı, bir kişinin mutlu olabildiğini kendisine verilen nasihatleri dinlemesine bağlamakta ve akil insanların nasihatini dinlemeyenlerin tehlikede olduklarını şu beyitlerle belirtmektedir:

*Ehl-i devlet oldurur ki öğüt ala
Öğüt almayan kişiden ne gele*

*Dostundan her kim ki istemeye pend
Bî-şek ere ana düşmenden gezend*

*Âkılun pendin işitmeyen kişi
Ne aceb gerekidir olursa başı* (Öztürk, 2015, s. 43)

Nasihat etmenin ve edilen nasihati dinlemenin önemini idrak eden anonim tarih yazarı; eserin çeşitli yerlerinde, çeşitli olaylar ve durumlar vesilesi ile okuyanlara nasihatte bulunmakta ve bunu da çoğu zaman atasözleri ile yapmaktadır.

Bu çalışmada öncelikli olarak eserde geçen atasözleri tespit edilmiş, bu atasözlerinin bağlamları dikkate alınarak anlam sınırları belirlenmiştir. Daha sonra eserde geçen atasözlerinin günümüz atasözü kaynaklarında yer alıp almadığına bakılmıştır. Bu tespitler yapılırken *Anonim Osmanlı Kroniği*'nde yer alıp günümüz atasözü kaynaklarında birebir yer almayan fakat söz dizimi ve anlam bakımından benzerlik gösteren atasözleri de çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya konu olan atasözlerinin tematik bir gruplandırılmasının yapılması denenmiş ancak eserde geçen atasözlerinin takdir (7 atasözü) ve dünyanın geçiciliği (4 atasözü) temaları dışında tematik olarak gruplandırılacak bir benzerlik ortaya koymadığı görülmüştür.

Çalışmamızın bundan sonraki kısmında *Anonim Osmanlı Kroniği*'nde yer alan atasözleri; girişten sona doğru eserde buldukları yere göre numaralandırılarak verilip atasözünün açıklaması yapılacak, hangi olay ya da durum vesilesi ile aktarıldığı hakkında bilgi verildikten sonra son olarak günümüzdeki kullanımları verilecektir.

1. Sonra gelen ön gelenden yeg olur: Bir yere sonradan geldikleri, bir işe sonradan başladıkları hâlde kendinden öncekileri geçen insanlar vardır. İnsanlar, kendisinden eğitim aldıkları usta veya hocalarından daha büyük işler başarıp onların önüne geçebilirler.

Eserin hemen başında yer alan "Zıkr-i Mülûk-i Âl-i Osman" başlıklı, 16 beyitlik manzum kısımda gazilerin tarihinin sonraya bırakılması "Sonra gelen ön gelenden yeg olur"

sözü ile açıklanmakta ve bu söz Hz. Muhammed'in son peygamber ve *Kur'an-ı Kerim*'in indirilen son kutsal kitap olması ile desteklenmektedir.

Sonra gelen ön gelenden yeg olur
Fikri olan bunu kim didim bilür (Öztürk, 2015, s. 3)¹

Bu atasözü, günümüzde şu şekilde kullanılmaktadır:

- Boynuz kulaktan sonra çıkar, ama kulağı geçer (Eyüboğlu, 1973, s. 48/a. 35; Aksoy, 1988, s. 205/a. 702; Albayrak, 2009, s. 273/a. 4151; Yurtbaşı, 2012, s. 645).²

- Boynuz kulağı geçer (Yurtbaşı, 2012, s. 645).

2. Olur iş kim dâniş ile doğrula: Bir işin üstesinden gelebilmek, onu iyi bir şekilde sonuçlandırmak için insanların bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak gerekir.

Bu atasözü, bir önceki maddede belirtilen manzum kısımda yer almakta ve Ertuğrul Gazi ile beraberindekilerin fikir alışverişi içinde olmalarının önemini desteklemektedir.

Uydı anda çok kişi Er-tuğrul'a
Olur iş kim dâniş ile doğrula (Öztürk, 2015, s. 5)³

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Bin bilsen de bir bilene danış (Aksoy, 1988, s. 189/a. 595; Albayrak, 2009, s. 247/a. 3551; Yurtbaşı, 2012, s. 680).

- Danışan dağı aşmış, danışmayan/danışmayanın yolu şaşmış (Aksoy, 1988, 228/a. 853).

- Danışan dağı aşmış, danışmayan düz ovada yolu şaşmış (Eyüboğlu, 1973, 63/a. 30; Albayrak, 2009, 325/a. 5337; Yurtbaşı, 2012, s. 680).

- Danışan dağı aşar (Yurtbaşı, 2012, s. 680).

- Danışan dağlar aşar (Eyüboğlu, 1973, s. 63/a. 31; Yurtbaşı, 2012, s. 680).

- Danışıklı dağ aşar (Eyüboğlu, 1973, s. 63/a. 33; Yurtbaşı, 2012, s. 680).

- Meşveretsiz yapılan şeyden hayır gelmez (Yurtbaşı, 2012, s. 800).

3. Çün gidersin bunda kalur mal u genc: Geçici olan dünya hayatında edinilen mallar da geçicidir. Mal, mülk için insan hırsa kapılmamalı; öldüğünde bunları bırakıp gideceğini unutmamalıdır.

¹ Bu atasözü, 15. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Ahmedî'nin *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osman* adlı manzum tarihinde yer almaktadır. Nitekim *Anonim Osmanlı Kroniği*'nin başında yer alan ve "Hurûc-ı Er-Tuğrul" başlıklı manzumenin yedinci beytine kadar devam eden kısmın, ufak farklılıklarla, Ahmedî'nin eserinden alındığı görülmektedir. Konu edilen atasözünün bulunduğu beytin Ahmedî'nin eserindeki şekliyle tek farkı, ikinci beyitteki ilk fiilin zaman ekidir.

Sonra gelen ön gelenden yeg olur
Fikri olan bunu ki derem, bilür (Atsız, 2013, s. 138/b. 16)

² Bu çalışmada kaynak belirtilirken kullanılan "b." kısaltması beyti, "a." kısaltması ise verilen atasözünün eserdeki numarasını ifade etmektedir.

³ Ahmedî'nin adı geçen eserinden alınan bu beyitte, "olur" ve "oldur" kelimelerinde fark olduğu görülmektedir:

Uydı anda çok kişi Er Duğrula
Oldur iş kim danış ile doğrula (Atsız, 2013, s. 140/b. 46)

Eserde Ertuğrul Gazi'nin vefatı ve ardından oğlu Osman Gazi'nin tahta geçtiği bilgisi verildikten hemen sonra dünyanın geçiciliğine vurgu yapılmakta ve dünya malının dünyada kalacağı belirtilmektedir.

*Çün gidersin bunda kalur mal u genc
Ne durur pes bu kamu beyhude renc* (Öztürk, 2015, s. 5)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Dünya malı dünyada kalır (Eyüboğlu, 1973, s. 79/a. 2; Aksoy, 1988, s. 252/a. 1028; Albayrak, 2009, s. 337/a. 6551; Yurtbaşı, 2012, s. 916).

- Dünya malı kimseye baki değildir (Albayrak, 2009, 337/a. 6552).

4. Hak ta'âlâ virdüğüne kimesne mâni' olmaz: Allah'ın takdiri karşısında kimsenin yapabileceği bir şey yoktur. Herkes, takdirde kendisine yazılanı yaşar.

Eserde Osman Gazi devri hakkında bilgi verilmeye başlamadan hemen önce Osman Gazi'nin doğumuna bir sebep aranmakta ve bu sebep de Ertuğrul Gazi'nin gördüğü ve bir oğlu olacağı şeklinde yorumlanan bir rüyaya dayandırılmaktadır. Anonim tarih yazarı, her ne kadar bu rüyayı anlatsa da onun doğumunu aslında takdire bağlamakta ve takdirde olana kimsenin karşı çıkamayacağını "*Hak ta'âlâ virdüğüne kimesne mâni' olmaz.*" diyerek belirtmektedir (Öztürk, 2015, s. 9). Bu atasözü eserin ilerleyen bölümlerinde "*Hakk'un işine kimse mâni' olamaz.*" şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Allah'ın takdiri pazu kuvvetiyle dönmez (Albayrak, 2009, s. 146/a. 341; Yurtbaşı, 2012, s. 1016).

- Takdir, tedbiri bozar (Eyüboğlu, 1973, s. 221/a. 1; Albayrak, 2009, s. 813/a. 16430; Yurtbaşı, 2012, s. 1016).

- Takdirde yazılan tedbirle bozulmaz (Yurtbaşı, 2012, s. 1024).

- Takdir-i Hüda, kuvve-i bâzû ile dönmez (Eyüboğlu, 1973, s. 220/a. 15).

- Takdir-i Hüda, kuvvet-i bazu ile dönmez (Albayrak, 2009, s. 814/a. 16433).⁴

- Takdirin işi tedbire sığmaz (Eyüboğlu, 1973, s. 221/a. 6).

- Takdirin işi tedbire uymaz (Yurtbaşı, 2012, s. 1024).

- Takdirin tağyiri mümkün değildir (Albayrak, 2009: 814/a. 16434).

- Takdirin yaptığını tedbir bozamaz (Eyüboğlu, 1973, s. 221/a. 7; Yurtbaşı, 2012, s. 1024).

- Takdirle yazılan tedbirle bozulmaz (Eyüboğlu, 1973, s. 221/a. 3; Albayrak, 2009, 813/a. 16431).

- Tedbir, takdiri bozamaz (Eyüboğlu, 1973, s. 225/a. 14; Albayrak, 2009, 825/a. 16704; Yurtbaşı, 2012, s. 1016).

- Tedbir de takdir ile (Eyüboğlu, 1973, s. 225/a. 12; Albayrak, 2009, s. 825/a. 16703; Yurtbaşı, 2012, s. 1016).

- Tedbir ile takdir bozulmaz (Eyüboğlu, 1973, s. 225/a. 11).

5. Can azîz olur: İnsan için en kıymetli şey canıdır.

⁴ Bir önceki atasözü ile aynı olmasına rağmen eserlerdeki alıntılara müdahale edilmediği için yazımdaki farklılığı göstermek amacıyla ayrıca belirtilmiştir.

Eserde I. Murad'ın tahta geçtiği bilgisi verildikten sonra aktarılan manzumede onun Karamanoğulları ile mücadelesi anlatılmakta ve Karamanoğullarının savaş yerinden kaçmaları canlarının her şeyden kıymetli olmasına bağlanmaktadır.

*Raht ü büngâlu kamu terk itdiler
Cân azîz olur aluban gitdiler* (Öztürk, 2015, s. 24)⁵

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Can cümleden aziz (Eyüboğlu, 1973, s. 53/a. 15; Aksoy, 1988, s. 211/a. 742; Albayrak, 2009, s. 286/a. 4431; Yurtbaşı, 2012, s. 654).

6. Tama' olduğu yerde zulm dahı olsa gerekdür: Açgözlülük, insana her zaman zarar verir.

Eserde I. Murad devrinde Evrenos Bey tarafından Gümölcine, İsketye ve Marulya'nın fethedildiği ve sonrasında gereği kadar haraç alındığı belirtilmektedir. Ancak Vezir Hayreddin Paşa'nın göreve gelmesiyle birlikte artık padişahların yanında tamahkâr bilginlerin yer aldığı ve bunların takvayı bırakıp fetvaya yürüyerek padişahları da kendilerine benzettikleri belirtilmekte ve "*Elbetde tama' olduğu yerde zulüm dahi olsa gerekdür.*" denilerek ortaya çıkan zulümlere bu tamahkârlık sebep olarak gösterilmektedir (Öztürk, 2015, s. 28-29).

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Az tamah çok zarar getirir (Aksoy, 1988, s. 172/a. 469; Yurtbaşı, 2012, s. 1017).
- Az tamah çok ziyan getirir (Eyüboğlu, 1973, s. 31/a. 5; Aksoy, 1988, s. 172/a. 469; Albayrak, 2009, 210/a. 2714; Yurtbaşı, 2012, s. 1017).
- Az tamah çok ziyan verir (Albayrak, 2009, 210/a. 2714; Yurtbaşı, 2012, s. 1017).
- Tamah çok kişiyi yardan atar (Albayrak, 2009, 814/a. 16446).
- Tamah gözün, tamah kalbin iki düşmanı imiş (Yurtbaşı, 2012, s. 1017).
- Tamah insanı baştan çıkarır (Eyüboğlu, 1973, s. 222/a. 9; Yurtbaşı, 2012, s. 1017).
- Tamah insanı doğru yoldan çıkarır (Eyüboğlu, 1973, s. 222/a. 11).
- Tamah insanı yarı yolda kor (Eyüboğlu, 1973, s. 222/a. 10; Albayrak, 2009, s. 814/a. 16447).
- Tamah taş yarar, taş da baş yarar (Eyüboğlu, 1973, s. 222/a. 13; Albayrak, 2009, s. 814/a. 16450).

7. Yimeyen kişi yâd elden şikence, demürdendür sanur kolında peçe: Başkasından şiddet görmeyen insan, kendini çok güçlü zanneder.

Timur'un Anadolu üzerine gelmesinden önce I. Bayezid ile arasında mektuplar üzerinden bir düşmanlık başlar ve anonim tarih yazarı, I. Bayezid'in Timur'u hor gördüğünü ve mağrur davrandığını belirttikten sonra aktardığı üç beyitlik manzumede onun bu tavrını eleştirip mülkün sadece Allah'a ait olduğunu hatırlatır. Sonrasında yer alan diğer bir üç beyitlik manzumenin birinci beytinde ise bu tavrı dolayısıyla I. Bayezid, kimseden dayak yemediği için kendini güçlü sanan insana benzetilmektedir.

⁵ Bu atasözü, Ahmedî'nin eserinde yer almakta ve sadece ikinci beyitteki "al-/kaç-" filleri farklılık görülmektedir.

*Raht u büngâlu kamu terk etdiler
Can 'aziz olur kaçuban gitdiler* (Atsız, 2013, s. 148/b. 169)

*Yimeyen kişi yâd elden Şikence
Demürdendür sanur kolında pençe* (Öztürk, 2015, s. 40)

Bu atasözü, günümüzde Şu Şekillerde kullanılmaktadır:

- Başkasının yumruğunu yemeyen, kendi yumruğunu demir sanır (Yurtbaşı, 2012, s. 1085).
- Başkasının yumruğunu yemeyen kendi yumruğunu demli sanır (Yurtbaşı, 2012, s. 1085).
- El sillesi yemeyen, kendi sillesini nebi sanır (Albayrak, 2009, 401/a. 7112).
- El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu bozdoğan sanır (Aksoy, 1988, s. 266/a. 1111).
- El yumruğu yemeyen, kendi yumruğunu bozdoğan armudu sanır (Yurtbaşı, 2012, s. 1085).
- El yumruğu yemeyen, kendi yumruğunu Bozdoğan'ın armudu sanır (Albayrak, 2009, 403/a. 7139; Yurtbaşı, 2012, s. 1085).
- El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu değirmen taşı sanır (Aksoy, 1988, s. 266/a. 1111).
- El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu kantar sanır (Aksoy, 1988, 266/a. 1111).
- El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu kantar taşı sanır (Yurtbaşı, 2012, s. 1085).
- El yumruğu yemeyen, kendi yumruğunu tokmak sanır (Albayrak, 2009, s. 403/a. 7139).
- El yumruğu yemeyen kendini kahraman sanır (Aksoy, 1988, s. 266/a. 1111; Yurtbaşı, 2012, s. 1085).
- El yumruğun yemeyen kendi yumruğunu demir sanır (Eyüboğlu, 1973, s. 88/a. 36).
- Elin yumruğunu görmeyen, kendi yumruğunu değirmentaşı sanır (Albayrak, 2009, s. 412/a. 7349; Yurtbaşı, 2012, s. 1085).
- Yaddan sille yemeyen pençesinin demir sanır (Yurtbaşı, 2012, s. 968).

8. Meşveretle hâsil olur her ümîd; meşveretdür bağlu işlere kilid: Bir işe başlamadan önce başkalarından fikir alan, akıl danışan insanlar her türlü zorluğun üstesinden gelir.

Eserde Timur'un Anadolu'yu işgali hakkında bilgi verilirken başına buyruk davranıp kimseyle meşveret etmemesinden ve kimsenin nasihatini dinlememesinden bahsedilmekte, ardından verilen üç beyitlik manzumede meşveretin önemi vurgulanıp üçüncü beyitte Şöyle denmektedir:

*Meşveretle hâsil olur her ümîd
Meşveretdür bağlu işlere kilîd* (Öztürk, 2015, s. 43)⁶

⁶ Bu atasözü, Oruç bin Âdil'in *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eserinde karşımıza çıkmakta ancak farklı bir olay vesilesi ile aktarıldığı görölmektedir. II. Bayezid devri Bosna sancakbeylerinden Yakup Paşa, büyük ganimetler elde ettiği bir gazadan dönerken Osmanlı askerlerinin yorgunluğunu fırsat bilen gayrimüslim ordusu tarafından saldırıya uğrar. Karşı orduya nispetle az sayıda askeri bulunan Yakup Paşa, başka bir yol üzerinden onların önüne geçerek Kırbova'da durur. Bu bilginin hemen ardından Yakup Paşa'nın burada gaziler ile meşveret ettiğini belirten Oruç bin Âdil, sonrasında Şu beyti verir:

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, “*Olur iş kim dâniş ile doğrula*” atasözünde verilmiştir.

9. Takdirde olacaktır olur, kimse mâni’ olmaz: Takdirde yazılı şeylerin gerçekleşmesine kimse engel olamaz.

Timur ile savaşan I. Bayezid, bazı askerlerin kaçtığını duyunca arkalarından gitmemesi söylenmesine rağmen onların ardına düşer ve bu sırada esir alınır. Olayı anlatan ravi, şayet söz dinleyip alaydan çıkmasa esir alınamayacağını ama takdirde yazılan şeyden de kaçmanın mümkün olmadığını “*Ve illa takdirde olacaktır olur, kimse mâni’ olamaz.*” diyerek belirtmektedir (Öztürk, 2015, s. 44-45).

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, “*Hak ta’alâ virdüğüne kimesne mâni’ olmaz.*” atasözünde verilmiştir.

10. Adam ki sağ ola devlet bulunur: İnsan için önemli olan şey hayatta kalabilmektir, ne kaybederse kaybedsin yaşadığı sürece her şeyin telafisi bulunur.

Esir alınan I. Bayezid, Timur’un çadırına getirilince sohbet etmeye başlarlar. Timur, kendisine verilen hâkimiyetten dolayı şükreder ve onun esir düşmesini şükürünü bilmemesine bağlar. Ama yine de insan için önemli olanın hayatta kalmak olduğunu, “*Gam yeme, adam ki sağ ola devlet bulunur.*” sözüyle sağ olduğu takdirde devlet bulacağını belirterek I. Bayezid’i teselli eder (Öztürk, 2015, s. 45).⁷

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Baş sağ olacak börk eksik olmaz (Yurtbaşı, 2012, s. 977).
- Baş sağ oldukça börk eksik olmaz (Albayrak, 2009, 228/a. 3137).
- Baş sağ olıcak börk eksik olmaz (Eyüboğlu, 1973, s. 36/a. 12).
- Baş sağ olsun, külâh eksik değil (Albayrak, 2009, s. 228/a. 3136).
- Baş sağ olunca börk eksik olmaz (Yurtbaşı, 2012, s. 977).
- Baş sağ olursa börk çok bulunur (Aksoy, 1988, s. 182/a. 554; Yurtbaşı, 2012, s. 977).
- Kelle sağ olsun, külâh bulunur (Albayrak, 2009, s. 621/a. 12175).
- Kelle sağ olsun, külâh her zaman bulunur (Albayrak, 2009, 621/a. 12175).
- Kelle sağ olsun cihanda bir külâh eksik değil (Eyüboğlu, 1973, s. 154/a. 30; Yurtbaşı, 2012, s. 977).
- Kelle sağ olsun da, cihanda bir külâh eksik değil (Albayrak, 2009, s. 621/a. 12174).
- Kelle sağ olsun da külâh bulunur (Aksoy, 1988, 357/a. 1771; Yurtbaşı, 2012, s. 977).
- Kelle sağ olsun da külâh eksik olmaz (Aksoy, 1988, s. 357/a. 1771).
- Sağ olan baş börk bulur (Yurtbaşı, 2012, s. 977).

*Meşveretle hâsıl olur her ümid
Meşveretdir bağılı işlere kilid*

Meşveret sonunda alınan karara göre askeri üç bölüğe ayırıp düşman üzerine yürüten Yakup Paşa, gayrimüslim ordusuna karşı çetin bir savaş verir ve galip gelir (Öztürk, 2014, s. 136-137).

⁷ Bu atasözü, 15. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Kivâmî'nin *Fetih-nâme* adlı eserinde “*Sag baş girü börk bulur.*” şeklinde görülmektedir (Uygur, 2007, s. 446).

- Sağ olan baş geri börk bulur (Albayrak, 2009, s. 769/a. 15428).
- Sağ olan başta börk eksik olmaz (Albayrak, 2009, s. 769/a. 15429).

11. Takdîrde olana çok fikr ü firâset fâide vermez: Takdirde yazılı olan şeyler karşısında yapılabilecek bir şey yoktur.

Celayirliler Devleti Hükümdarı Sultan Ahmed, tebdil-i kıyafet şehrin sokaklarında gezer ve kendisi ile ilgili konuşulan bir şey olup olmadığını öğrenmek için evlerin kapısında durup dinler. Kötü sözler duyduğu evlerde yaşayanları öldürür ve herkes bu durumu bilmesine rağmen kimse ses çıkaramaz. Anonim tarih yazarı; onun bu davranışlarından dolayı helak olduğunu, her şeyi bilmesinin fayda etmediğini zira takdirde olana da hiçbir şeyin fayda etmeyeceğini “*Takdîrde olana çok fikr ü firâset fâide vermez.*” sözüyle belirtir (Öztürk, 2015, s. 46-47).

Ahmed Celayir, 1410’da Karakoyunlu Hükümdarı Kara Yusuf ile Tebriz’de yaptığı savaş sırasında yenilgiye uğrar ve öldürülür (Sümer, 1989, s. 54).

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, “*Hak ta’alâ virdüğüne kimesne mâni’ olmaz.*” atasözünde verilmiştir.

12. Hayr niyyet iden hayra irişe, şer niyyet iden şerre irişür: Bir şey yapmadan önce niyeti iyi olan kişi iyi bir sonuçla, kötü olan kişi kötü sonuçla karşılaşır.

Yaptıkları bir sohbet sırasında Timur, I. Bayezid’e şayet kendisini esir alsaydı ne yapacağını sorar. I. Bayezid de yaptırdığı demir bir kafese hapsedip gittiği her yere götürüleceğini, bütün askerlerini de öldüreceğini söyler. Yola çıkarken zafer kazanması durumunda kimseye kıymayacağı konusunda Allah’a söz veren Timur; bu vesile ile hayra niyet edenin hayra, şerre niyyet edenin şerre erişeceğinin malum olduğunu “*İmdi ma’lum oldu ki, hayır niyyet eden hayra irişür, şer niyyet eden şerre irişür.*” sözüyle belirtir (Öztürk, 2015, s. 48).

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Hayır dile eşine, hayır gele başına (Eyüboğlu, 1973, s.121/a. 19; Aksoy, 1988, s. 304/a. 1381; Albayrak, 2009, s. 508/a. 9568; Yurtbaşı, 2012, s. 800).
- Hayır dile komşuna, hayır gele başına (Eyüboğlu, 1973, 121/a. 19; Aksoy, 1988, s. 304/a. 1381; Yurtbaşı, 2012, s. 800).
- Hayır iste komşuna, hayır gelsin başına (Albayrak, 2009, s. 508/a. 9568; Yurtbaşı, 2012, s. 800).
- Hayır söyle hayır gelsin başına (Yurtbaşı, 2012, s. 800).
- Kötü düşünen, kötü günde kalır (Albayrak, 2009, 670/a. 13250; Yurtbaşı, 2012, s. 723).

13. Bugün bana ise yarın sanadur: Bugün karşımızdaki kişinin başına gelen bir olay ya da karşılaştığı durum, yarın bizi bulabilir.

Esaret altındaki I. Bayezid, bir gün Timur’dan askerini alıp topraklarından gitmesini ister ve bunu da “*Bugün bana ise yarın sanadur. Adam başına ne gelecekdür Allah bilir. Ocak söyündürmek eyü olmaz.*” sözleriyle nasihatte bulunarak belirtir. Bunları duyan Timur askerlerini alarak oradan ayrılır (Öztürk, 2015, s. 48).⁸

⁸ Bu atasözü, aynı olay vesilesi ile Oruç bin Âdil’in *Tevârih-i Âl-i Osman’ı* ile Mevlânâ Mehmed Neşrî’nin *Kitâb-ı Cihannümâ*’sında da yer almaktadır. Oruç bin Âdil’e göre, I. Bayezid “*Hey Han! Senden dileğim budur kim, benim ocağımı söyündürmeyesin. Bugün bana ise yarın sanadur.*” diyerek Timur’dan istekte bulunur. Müellif’in kerem sahibi biri olarak belirttiği Timur, I. Bayezid’in bu atasözüyle ettiği nasihate kulak verir ve “*Hey Han!*”

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Bugün bana ise yarın sana (Aksoy, 1988, s. 206/a. 707; Albayrak, 2009, s. 276/a. 4218; Yurtbaşı, 2012, s. 647).

- Bugün bana ise yarın sanadır (Eyüboğlu, 1973, s. 49/a. 13).

14. Âdemî tedbiri gelmez hiç işe, orda kim Tanrı takdîri irişe: Takdirin gerçekleştiği yerde tedbirin hiçbir önemi yoktur.

Anonim tarih yazarı, on dört yıl hükümdarlık yaptıktan sonra vefat eden I. Bayezid'in öfkeli bir mizaca sahip olduğunu, şayet esaretten kurtulup yeniden padişah olsaydı esir olmasına sebep olan kaçak askerlerin hepsini öldüreceğini ve bu nedenle onların Timur'a gidip Sultan'ı serbest bırakmasını istemediklerini belirtir. Ardından verdiği iki beyitlik manzumenin ilk beytinde durumun takdirde böyle olduğunu ve tedbirin hiçbir işe yaramayacağını söyler.

*Âdemî tedbiri gelmez hiç işe
Orda kim Tanrı takdîri irişe* (Öztürk, 2015, s. 51)⁹

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, "*Hak ta'alâ virdüğüne kimesne mâni' olmaz.*" atasözünde verilmiştir.

15. Son peşîman[lık] assı itmez: Her yönüyle hesaplanmadan yapılan bir iş, sonrasında insanı zor durumda bırakabilir. Sonrasında pişman olmamak için baştan doğru hareket etmek gerekir.

Fetret Devri'nde kardeşi Musa Çelebi'nin Rumeli'ye geçtiğini duyan Emir Süleyman, Edirne'ye gelir. Ancak ayş u nûşa oldukça düşkün olan Emir, burada bir hamamda eğlenirken Musa Çelebi tarafından baskına uğrar. Anonim tarih yazarı, aklının başına geldiğini söylediği Emir Süleyman için "*Son peşîman[lık] assı etmez.*" demektedir (Öztürk, 2015, s. 53).¹⁰

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Son pişmanlık akçe etmez (Eyüboğlu, 1973, s. 209/a. 59; Yurtbaşı, 2012, s. 971).

- Son pişmanlık ele gelmez (Yurtbaşı, 2012, s. 971).

Gerçek eydürsin. Bugün ben sana ne edersem yarın bana anı ederler." deyip askerlerini de alarak oradan ayrılır (Öztürk, 2014, s. 39). Mevlânâ Mehmed Neşri'nin anlatımına göre Timur, I. Bayezid'e kendisinden ne isterse kabul edeceğini söyler. I. Bayezid de, eserin Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Nüshasında yer alan ve dipnotta verilen bilgiye göre, "*Benüm ocağım söndürmiyesin. Bugün bana ise yarın sanadır.*" diyerek vilayette Tatarları bırakmamasını ister ve Timur bu isteği kabul eder ancak Semerkand'dan yine Tatarları getireceğini söyler (Öztürk, 2013, s. 151).

⁹ Bu atasözü, Ahmedî'nin *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osman*'ında yer almakta ancak farklı bir olay vesilesi ile aktarılmaktadır. I. Bayezid'in Şam'ın fethi için kıştan hazırlık yapıp yazın yola çıkmak düşüncesini aktardıktan sonra Ahmedî,

*Ademî tedbiri gelmez hiç işe
Orada kim Tanrı takdîri irişe*

atasözünü vermektedir (Atsız, 2013, s. 157/b. 294). Zira bu hazırlıkların yapıldığı sırada Timur, Anadolu'yu işgal eder ve esir düşen I. Bayezid bu fethi gerçekleştiremez.

¹⁰ Bu atasözü 15. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Kemal'in *Selâtin-nâme* adlı eserinde de Emir Süleyman ile ilgili olarak aktarılmaktadır. Kemal; Emir Süleyman'ın sekiz yıl iki ay üç günlük saltanatın ardından vefat ettiğini belirttikten sonra -tıpkı Emir Süleyman'ın yaptığı gibi- geçici olan dünyaya gönül vermemek gerektiğini, hükümdarların da ölüm gerçeğini düşünerek hareket etmelerini, aksi takdirde son pişmanlığın fayda etmeyeceğini belirtmektedir.

*Ki assı iyilemez son peşîmânlık
İdenler işbu halka pâsubânlık* (Öztürk, 2001, s. 117/b. 1344)

- Son pişmanlık fayda etmez (Eyüboğlu, 1973, s. 209/a. 59; Aksoy, 1988, s. 430/a. 2286; Albayrak, 2009, s. 793/a. 15980; Yurtbaşı, 2012, s. 971).

- Son pişmanlık fayda vermez (Aksoy, 1988, s. 430/a. 2286; Albayrak, 2009, s. 793/a. 15980).

- Son pişmanlık kâr etmez (Albayrak, 2009, s. 793/a. 15981).

- Son pişmanlık para etmez (Eyüboğlu, 1973, s. 209/a. 59).

16. Buraya kim geldi ol kim gitmedi / Buraya kim ki geldi gitmedi: Dünya, her gelenin gittiği geçici bir yerdir.

Eserde, Emir Süleyman'ın bir köyde köy halkı tarafından tanınıp katledildiği bilgisi verildikten sonra dünyanın geçiciliğini anlatan üç beyitlik bir manzume verilmekte ve ikinci beyitte buraya her gelenin gittiği belirtilmektedir.

Buraya kim geldi ol kim gitmedi
Çarh-güster kimi dil-rîş etmedi (Öztürk, 2015, s. 54)

Bu atasözü eserin ilerleyen bölümlerinde “*Buraya kim ki geldi gitmedi.*” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. II. Murad'ın otuz yıl hükümdarlık yaptıktan sonra vefat ettiği bilgisinin ardından verilen ve dünyanın geçiciliğini konu edinen üç beyitlik manzumenin üçüncü beytinde dünyaya her gelenin gideceği belirtilmektedir.

Buraya kim ki geldi gitmedi
Çarh-güster kimi dil-rîş etmedi (Öztürk, 2015, s. 79)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Dünya bir güvercinliktir; kimisi konar, kimisi göçer (Albayrak, 2009, 376/a. 6524).

- Dünya bir kervansaray, konan göçer (Yurtbaşı, 2012, s. 718).

- Dünya bir köprüdür, gelenler geçer (Yurtbaşı, 2012, s. 718).

- Dünya bir misafirhanedir, kimi gelir, kimi gider (Yurtbaşı, 2012, s. 718).

- Gelen geçer, konan göçer (Eyüboğlu, 1973, s. 103/a. 1; Aksoy, 1988, s. 285/a. 1242; Albayrak, 2009, s. 467/a. 8570; Yurtbaşı, 2012, s. 885).

- Konan göçer (Albayrak, 2009, 655/a. 12918).

- Konan göçer, gelen geçer (Albayrak, 2009, 655/a. 12919; Yurtbaşı, 2012, s. 719).

- Konan göçer, dünyadır geçer (Yurtbaşı, 2012, s. 719).

17. Çetük kim pençe ura arslana, diri kalur ise vara uslana: Aslana karşı gelip ona saldıran kedi şayet ölmezse akıllanır. Kendinden güçlülerle mücadeleye giren insan da yenilginin ardından ders alır, tekrar böyle bir duruma düşmez.

Edirne'de iken kardeşi Musa Çelebi'nin baskınına uğrayan Emir Süleyman, kaçarken bir köye uğrar ve burada kendisini tanıyan halk tarafından katledilir. Kardeşini öldürmelerine oldukça sinirlenen Musa Çelebi, köy halkını evleri ile birlikte yakıp helak ederek cezalandırır. Bu noktada köylülerin bu hareketi, aslana saldıran kediye benzetilmekte ve şayet kedi ölmez de sağ kalırsa bu vesile ile akıllanacağı şu beyitle belirtilmektedir:

Çetük kim pençe ura arslana
Diri kalur ise vara uslana (Öztürk, 2015, s. 54)

Günümüzde kullanılmayan bu atasözü, *Saltuk-nâme'*de “mesel” kaydı ile aktarılmaktadır:

“Bu yanadan Server Kâsım ve Hâşim ve ‘Âsım birle bir yere kondılar. Şâh ‘Unfuvân durup ni‘met ve nüzul getirüp Server’den ‘özrin diledi, eyitdi: ‘Server! Meseldür çetük kim pençesin ura arslana eğer kurtulursa vara uslana. İmdi Server sizünle bizüm hâlümüz böyledür. -bi-hamdi lillâh- ki geldünüz bizi kendümüze bildürdünüz.’ didi. Hizmetler idüp ‘özr-hâhlık eyledi.” (Ebu’l-Hayr-ı Rûmî, 1987, s. 266).

18. Fursatı te’hîr itme bir nefes: Vaktinde ele geçen fırsat çok değerlidir, onu değerlendirmek gerekir.

Tahta geçen Musa Çelebi, kardeşleri ile yaptığı mücadeleleri de göz önüne alınca, beylerin arasında kendisine ihanet eden olup olmadığını öğrenmek ister. Kardeşinin destekçisi oldukları için sevmediği Rumeli beylerini topladığı bir mecliste Evrenos Bey, kör numarası yapar. Sınamak için önüne konulan kurbağayı yemesi üzerine Musa Çelebi ona inanır ve geri gönderir ancak Evrenos Bey, I. Mehmed’in Rumeli’ye geçtiğini duyunca kaçarak yanına gider. Bu haberi alan Musa Çelebi, Evrenos Bey’i öldürmediğine pişman olur. Bu noktada verilen üç beyitlik manzumenin ilk beytinde düşmana karşı fırsat bulunduğuna vakit bu fırsatın değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Çün bulasın düşmenüne dest-res
Fursatı te’hîr itme bir nefes (Öztürk, 2015, s. 55)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Âkil olan fırsatı fevt eylemez (Yurtbaşı, 2012, s. 753).
- Eldeki fırsatı kaçırma, bir daha geçmez ele (Albayrak, 2009, s. 404/a. 7156; Yurtbaşı, 2012, s. 753).
- Fırsat elde iken kaçırma (Albayrak, 2009, s. 455/a. 8305).
- Fırsat elde iken kaçırılmamalı (Yurtbaşı, 2012, s. 753).
- Fırsatı fevt etme (Albayrak, 2009, s. 456/a. 8310; Eyüboğlu, 1973, s. 99/a. 14).

19. Her ki dünya milkine geldi ölür: Her doğanın ölmesi dünyanın kuralıdır.

Bu atasözü eserin iki yerinde karşımıza çıkmaktadır. İlkinde I. Mehmed’in vefat bilgisi verildikten sonra aktarılan ve dünyanın geçiciliğini konu edinen beş beyitlik manzumenin beşinci beyti olarak görülmektedir. İkincisi ise Arapların Kostantiniyye seferi sırasında şehit olan Ebû Eyyûb-ı Ensârî’nin vefatı vesilesi ile aktarılan üç beyitlik manzumenin ilk beytidir.

Her ki dünyâ milkine geldi ölür
Yalnız Hak’dur ki ol bâki kalur (Öztürk, 2015, s. 61, 114)

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, “*Buraya kim geldi ol kim gitmedi.*” atasözünde verilmiştir.

20. Âh yeli şâhların tahtın yahar: Güç sahibi insanların güçsüzlere zulmetmesi aslında kendilerine zarar verir, zira mazlumların ahı onların güçlerini ve iktidarlarını kaybetmelerine yol açar.

II. Murad devrinde Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında sağlanan barışa göre Sultan, Karamanoğlu Alaaddin Bey’e Sofya sancağını ve aynı zamanda kız kardeşini vererek onu affeder. Ancak sonrasında ahdini bozan Alaaddin Bey, cezasını canıyla öder. Anonim tarih yazarı, Karamanoğulları’nda ahd ü peymanın olmadığını ve onun da ahdini bozduğu için bu vakıya uğradığı söyler. Bunun ardından verdiği ve bir hükümdarda

olması gereken özellikleri belirttiği on bir beyitlik manzumenin yedinci beytinde ah almamalarını, aksi hâlde tahtı kaybedeceklerini belirtir.

*Âh yeli şâhların tahtın yahar
Âh odu illeri hem oda yahar* (Öztürk, 2015, s. 69)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Kalmaz yerde mazlumun ahı, tahttan indirir padişahı (Albayrak, 2009, 589/a. 11489; Yurtbaşı, 2012, s. 919).
- Masumun ahı, indirir şahı (Albayrak, 2009, s. 702/a. 13925).
- Mazlumun ahı, indirir şahı (Eyüboğlu, 1973, s. 180/a. 39; Aksoy, 1988, s. 388/a. 2000; Albayrak, 2009, s. 703/a. 13944; Yurtbaşı, 2012, s. 919).

21. Özünü bilmeyene bildürürler: Kendi bilgi ve yetkinliğinin üzerinde haddini aşan sözler eden ya da hareketlerde bulunan insanlara yetkin ve bilgili insanlar tarafından sert bir davranışla hak ettiği ders verilir.

II. Murad devrinde Aydın ili beyi olan ve Osmanlı'yı beğenmeyen hatta kendine kurt Osmanlı'ya ise tavşan diyecek kadar küçümseyen İzmiroğlu, Osmanlılar ile savaşırken yenildiğini anlayınca kaçır ancak sonrasında yakalanarak oğlu ile birlikte öldürülür. Anonim tarih yazarı, bu bilgilerin hemen öncesinde verdiği dört beyitlik manzumenin ilk beytinde "*Özünü bilmeyene bildürürler.*" diyerek İzmiroğlu'nun durumunu özetler.

*Özünü bilmeyene bildürürler
Cihan halkını ana güldürürler* (Öztürk, 2015, s. 70)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Haddini bilmeyene, bildirirler (Aksoy, 1988, s. 299/a. 1345; Albayrak, 2009, s. 495/a. 9258; Yurtbaşı, 2012, s. 791).
- Haddini bilmeyene bildirmek, yetime don giydirmek (Albayrak, 2009, s. 495/a. 9259; Yurtbaşı, 2012, s. 791).
- Haddini bilmeyene haddini bildirmek, öksüze kaftan giydirmek sevaptır (Albayrak, 2009, s. 495/a. 9260; Yurtbaşı, 2012, s. 791).
- Haddini bilmeyene haddini bildirmek, öksüze kaftan giydirmek gibidir (Albayrak, 2009, s. 495/a. 9260; Yurtbaşı, 2012, s. 791).
- Haddini bilmeze haddini bildirmek, öksüze kaftan giydirmek gibidir (Eyüboğlu, 1973, s. 117/a. 21).
- Hadsiz haddini bildirmek, öksüze kaftan eylemekten yeğdir (Yurtbaşı, 2012, s. 791).
- Hadsiz haddini bildirmek, öksüze kaftan giydirmek gibidir (Albayrak, 2009, s. 495/a. 9263).

22. Ger gedâ ola eğer şâh-ı cihan, toprak altında olur cümle nihan: Hayatta iken kim olursa olsun ölüm karşısında her insan eşittir.

Bu atasözü, bir önceki maddede verilen atasözünün yer aldığı olayla ilgili olarak, İzmiroğlu ile oğlunun öldürüldüğü bilgisinin hemen ardından verilen ve dünyanın geçiciliğini hatırlatan iki beyitlik manzumenin ilk beytinde yer almaktadır.

Ger gedâ ola eğer şâh-ı cihan

Toprak altında olur cümle nihan (Öztürk, 2015, s. 71)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Bey de ölür, abdal da ölür; yanı sıra çökdelik de ölür (Albayrak, 2009, s. 241/a. 3416; Yurtbaşı, 2012, s. 559).

- Ecelin çengelinde zengin de bir, fakir de (Eyüboğlu, 1973, s. 82/a. 14; Albayrak, 2009, s. 385/a. 6719; Yurtbaşı, 2012, s. 666).

- Padişah olsan da 'Er kişi niyetine' derler (Eyüboğlu, 1973, s. 197/a. 9; Albayrak, 2009, s. 754/a. 15088; Yurtbaşı, 2012, s. 938).

23. Kimseye çün bâkî kalmaz rûzigâr: Dünya kimse için kalıcı değildir.

İstanbul'un fethi hakkında bilgi verildikten sonra şehir hakkında tarihî ve efsanevi bilgiler aktarılmaktadır. Şehrin tarihi anlatılmaya Hz. Süleyman ile başlanır ve eşi Şemsiyye için İstanbul'a yakın Aydıncık'taki Temaşalık'a yaptırdığı bir saraydan bahsedilir. Hz. Süleyman'ın onca yıl saltanat sürdüğünü belirttikten sonra "*Âkıbet Süleyman Nebî bunca rûzigâr saltanat sürüp çarh anı dahi harcına sürdü. Bu dünyâ anlara kalmayacak kime kalur oldu.*" der ve hemen ardından dünyanın geçiciliğini anlatan iki beyitlik bir manzume verir. Manzumenin ilk beytinde şöyle denmektedir:

*Kimseye çün bâkî kalmaz rûzigâr
Kalan erden bir nişandur yâdigâr* (Öztürk, 2015, s. 84)¹¹

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Bu dünya kimseye kalmaz (Eyüboğlu, 1973, s. 49/a. 3; Yurtbaşı, 2012, s. 718).

- Dünya kime kalmış ki sana kalacak? (Yurtbaşı, 2012, s. 718).

- Dünya kimseye kalmamış (Eyüboğlu, 1973, s.78/a. 8).

- Dünya Hazreti Süleyman'a kalmamış (Eyüboğlu, 1973, s. 79/a. 5; Yurtbaşı, 2012, s. 1008).

- Dünya (Peygamber) Süleyman'a bile kalmamış (Aksoy, 1988, s. 252/a. 1032).

- Sultan Süleyman'a kalmayan dünya kimseye kalmaz (Yurtbaşı, 2012, s. 1008).

24. Hakk'un işine kimse mâni' olamaz: Hiç kimse Allah'ın takdiri karşısında bir şey yapamaz, kendisine takdir edileni yaşar.

Bu atasözü de İstanbul'un tarihî ve efsanevi bilgilerinin aktarıldığı bölümde yer almaktadır. Şehri inşa etmek isteyen Yanko ibn-i Madyan, dünyanın dört bir tarafına haber yollayarak yapacağı şehir için inşaat ustaları ve ırgatlar göndermelerini ister ve yedi yıl boyunca gerekli malzeme hazırlanır. Diğer yandan da müneccimler, şehri yapmaya başlamak için otuz yılda gelen bir saati beklemeye koyulurlar. O saat gelince millerin üzerine koydukları çanlar çalacaktır ancak bir aksilik olur ve bir leyleğin ağzında getirdiği yılan can havliyle bu çanlardan birine dokunur. Çanın çaldığı duyulunca diğer bütün

¹¹ Bu atasözü, Oruç bin Âdil'in *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eserinde de karşımıza çıkmaktadır. Oruç bin Âdil de II. Mehmed'in İstanbul'u fethi hakkında bilgi verdikten sonra şehir hakkında efsanevi ve tarihî bilgiler aktarmaktadır. O da şehrin tarihini anlatmaya Hz. Süleyman ile başlar ve eşi Şemsiyye için yaptırdığı saraydan bahseder. Hz. Süleyman'ın onca yıl saltanat sürdüğünü belirttikten sonra "*Dünyâ dedükleri âhir anı dahi harca sürdü, ana dahi kalmadı.*" der ve hemen ardından dünyanın geçiciliğini anlatan altı beyitlik bir manzume verir. Bu manzumenin üçüncü beyti, *Anonim Osmanlı Kroniği'*ndeki beyit ile -ilk beyitteki "kimseneye/kimseye çün" farklılığı haricinde- aynıdır.

*Kimseneye bâkî kalmaz rûzigâr
Kalan erden bir nişandur yâdigâr* (Öztürk, 2014, s. 77)

çanlar da çalınır ve uğurlu saatin geldiği düşünülerek şehrin inşasına başlanır. Müneccimlerden biri gelip Yanko ibn-i Madyan'a aslında bu saatin gelmediğini söyler ancak yapılan binayı yıkmaya kıyamazlar ve devam ederler. Eserde yılanın çanlardan birine dokunması hadisesi anlatılmadan önce, "*Hakk'un işine kimse mâni' olmaz: Âdem oğlanı miskin ne kadar tedbir ederse anı men' eder.*" denilerek yaşanan bu talihsizlik takdire bağlanmakta ve tedbirin takdir karşısındaki geçersizliğine vurgu yapılmaktadır (Öztürk, 2015, s. 88-89).¹²

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, "*Hak ta'alâ virdüğüne kimesne mâni' olmaz.*" atasözünde verilmiştir.

25. Âdem-oğlanı miskin ne kadar tedbîr iderse [takdir] anı men' ider: Takdir karşısında tedbir hiçbir işe yaramaz.

Bir önceki atasözünün devamında yer almaktadır.

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, "*Hak ta'alâ virdüğüne kimesne mâni' olmaz.*" atasözünde verilmiştir.

26. Pâdişâhun zulmüdür milkin yıkan: Dünyayı ve ülkeleri yaşanmaz hâle getiren şey haksızlık, adaletsizlik, zor kullanma, kısacası her türlü zulümdür.

İstanbul'u inşa eden Yanko ibn-i Madyan, şehre çeşitli ülkelerden zorla ve zulümle insanlar getirip yerleştirir. Bu insanlar, gördükleri zulüm karşısında şehre beddualarda bulunurlar. Anonim tarih yazarı, şehrin her vakit harap olmasını bu insanlara yapılan zulüm ile edilen beddualara bağlar. Ardından verilen ve hükümdarların zulmetmemesi gerektiği üzerinde durulan yedi beyitlik manzumenin beşinci beytinde hükümdarın mülkünü yıkanın zulmü olduğu belirtilmektedir.

*Pâdişâhun zulmüdür milkin yıkan
Kendüyi vü âlemi oda yakan* (Öztürk, 2015, s. 89)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Cihanı yıkan zulümdür, kazma kürek değil (Albayrak, 2009, s. 290/a. 4547; Yurtbaşı, 2012, s. 1095).

- Dünya balta kürekle yıkılmaz, amma zulümle yıkılır (Yurtbaşı, 2012, s. 1095).

- Dünya küfr ile değil, zulm ile harap olur (Albayrak, 2009, s. 377/a. 6550; Yurtbaşı, 2012, s. 1095).

- Dünya küfr ile durur, zulm ile durmaz (Eyüboğlu, 1973, s. 79/a. 1).

- Zulüm ile Bağdat viran olur (Eyüboğlu, 1973, s. 252/a. 8; Albayrak, 2009, s. 919/a. 18817).

- Zulüm ile cihan yıkılır, kazma kürekle yıkılmaz (Eyüboğlu, 1973, s. 252/a. 9; Albayrak, 2009, s. 919/a. 18818).

- Zulüm ile dünya harap olur (Eyüboğlu, 1973, s. 252/a. 10; Albayrak, 2009, s. 919/a. 18819).

27. Çün kazâ gökden ine göz bağlanur: Takdirde olan şeyler başına geldiği zaman insan hiçbir şey yapamaz.

Yanko ibn-i Madyan ile bütün keşişler, ruhbanlar, beyler, onların çocukları, askerler ve halk toplanıp bir nevruz gününde kiliseye gider. Bu sırada büyük bir deprem

¹² Bu atasözü, devamındaki atasözü ile birlikte aynı olay vesilesiyle Oruç bin Âdil'in *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eserinde de karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2014, s. 83).

meydana gelir ve kilisede bulunan herkes yıkılan kilisenin altında kalarak can verir. O sırada kilisede bulunmayan halk ise yaşananlardan sonra şehri terk eder ve şehir ıssız kalır. Bu olayın aktarılmasından sonra verilen beyitte insanın kaza karşısında elinden bir şey gelmediği vurgulanır.

*Çün kaza gökden ine göz bağlanur
Ey nice cân ü gönüller dağlanur* (Öztürk, 2015, s. 93)

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Geldikte kaza, dide-i dâniş kör olur (Albayrak, 2009, s. 466/a. 8564; Yurtbaşı, 2012, s. 858).
- Kaza gelir, göz görmez (Albayrak, 2009, s. 613/a. 11984).
- Kaza gelince daniş gözü kör olur (Eyüboğlu, 1973, s. 152/a. 11; Albayrak, 2009, s. 613/a. 11980).
- Kaza gelince insanın basireti bağlanır (Albayrak, 2009, s. 613/a. 11981).
- Kaza gelince us pular (Albayrak, 2009, s. 613/a. 11983; Yurtbaşı, 2012, s. 858).

28. Çün işi işleyen takdirdür, pes ne tedbir var ise tezvîrdür: Takdir karşısında alınan tedbirlerin hiçbir geçerliği yoktur.

Deprem sırasında kilisede göçük altında can veren Yanko ibn-i Madyan'ın o sırada kilisede bulunmadığı için hayatta kalan Buzantin adlı bir oğlu vardır. Depremden sonra Macar topraklarında kırk yıl beylik yaptıktan sonra dönüp Kostantin'i yeniden imar etmek ister. Yaşanan depremden ve kayıptan ders alan Buzantin; yer altına saraylar, köşkler, hamamlar ve kiliseler yaptırır. Bu yapıların üstüne de yine çeşitli yapılar inşa edilir ve şehirde ne zaman bir afet meydana gelse herkes yer altındaki bu yapılara saklanır. Böylelikle şehirde büyük kayıpların önüne geçilmeye çalışılır. Ancak tam bu noktada aktardığı üç beyitlik manzumenin ilk beytinde anonim tarih yazarı, alınan tedbirlerin takdirin gerçekleşmesinin önüne geçemeyeceğini belirtmektedir.

*Çün işi işleyen takdirdür
Pes ne tedbir var ise tezvîrdür* (Öztürk, 2015, s. 96)

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, "*Hak ta'alâ virdüğüne kimesne mâni' olmaz.*" atasözünde verilmiştir.

29. Çün kazâ ere anı etmeğe def', göğe çıksa kaçup etmez hiç nef: Takdirde olan şeyler gerçekleşeceği zaman ondan kaçmaya çalışmanın hiçbir anlamı yoktur.

Bir önceki atasözünün yer aldığı üç beyitlik manzumenin üçüncü beyti olarak karşımıza çıkmakta ve Buzantin'in aldığı onca tedbire rağmen kaza geldiğinde ondan kaçmasının mümkün olmadığını vurgulamaktadır.

*Çün kazâ ere anı etmeğe def'
Göğe çıksa kaçup etmez hiç nef* (Öztürk, 2015, s. 96)

Bu atasözünün günümüzdeki kullanım şekilleri, "*Çün kazâ gökden ine göz bağlanur.*" atasözünde verilmiştir.

30. Olan oldu, anı döndermek olmaz: Gerçekleşen bir olayın geri dönüşü olmaz.

Arapların Kostantiniyye muhasarası sırasında Eyyüb-ı Ensârî, Hz. Muhammed'in Ayasofya'da iki rekât namaz kılanın cennetlik olduğunu söylediğini belirtir ve bu nedenle orada namaz kılmak için izin ister. Tekfur da onları bin kişi ile sınırlandırır ve beş yüz kişilik iki grup hâlinde girmelerine izin verir. Sonrasında Tekfur ve yanındakiler, izin

verdiklerine pişman olurlar. Bir keşiş, Tekfur'un huzuruna çıkarak kendi Mekkeleri olan Ayasofya'ya Müslümanları alarak orayı murdar ettiklerini söyleyince kaleyi kaybetmekten korktukları için mecbur kaldıklarını ifade ederler. Onlara cevaben de Keşiş, "Hele şimdiye değin olan oldu; anı döndermek olmaz. Evet, ben revâ görmezsin kim sağ esen Türkler çıkalar gideler." diyerek geçmişin değişmeyeceğini ancak gelecek için adım atılması gerektiğini belirtir (Öztürk, 2015, s. 112).

Bu atasözü, günümüzde şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Olan oldu, giden gitti (Eyüboğlu, 1973, s. 192/a. 3; Yurtbaşı, 2012, s. 943).
- Olan oldu, olacağı bakalım (Eyüboğlu, 1973, s. 192/a. 4).
- Olan oldu, torba doldu (Eyüboğlu, 1973, s. 192/a. 5; Albayrak, 2009, s. 735/a. 14650; Yurtbaşı, 2012, s. 943).

Sonuç

Anonim Osmanlı Kroniği, Osmanlı tarihi için olduğu kadar Türk halk edebiyatı için de önem arz etmektedir. Bu önem özellikle atasözleri konusunda dikkati çekmektedir. Anonim tarih yazarının yaşanan ya da yaşanması muhtemel görünen durumlarla ilgili olarak nasihatlerde bulunduğu görülmektedir. Bir fikri desteklemek veya içinde bulunulan durumu kısa ve öz bir şekilde ifade etmek de atasözlerini kullanım gerekçeleri arasında yer almaktadır. Eserde aktarılan atasözlerinin hiçbirinde bu sözlerin atasözü olduğuna dair bir kayıt yoktur.

Eserde tespit edilen atasözlerinin genel olarak anonim tarih yazarının ağzından nakledildiği görülmektedir. Ancak anonim tarih yazarı, beş atasözünü başkalarının ağzından nakletmektedir. "Takdirde olacakdur olur, kimse mâni' olmaz." I. Bayezid'in askeri olan ravinin, "Adam ki sağ ola devlet bulunur." ve "Hayr niyyet iden hayra irişe, şer niyyet iden şerre irişür." Timur'un, "Bugün bana ise yarın sanadır." I. Bayezid'in, "Olan oldu, anı döndermek olmaz." bir keşişin ağzından nakledilmektedir.

Anonim Osmanlı Kroniği'nde yer alan atasözlerine bakıldığı zaman konuların çeşitlilik gösterdiğini söylemek mümkündür. Akıl danışmanın önemi, tamahkâr olmama, kendinden güçlüler ile çatışmama, iyi niyetli olma, fırsatı iyi değerlendirme, mazlumun ahından sakınma, zulmetmeme, haddini bilme bu konuların arasındadır. Ancak takdir karşısında tedbirin hükümsüzlüğü ile dünyanın geçiciliğini vurgulayan atasözleri, eserde pek çok yerde karşımıza çıkmaktadır.

Atasözlerinin günümüzdeki kullanımlarına bakıldığı zaman bunlardan birinin günümüzde kullanılmadığı görülmektedir: "Çetük kim pençe ura arslana, diri kalur ise vara uslana." atasözüne günümüz atasözü kaynaklarında rastlanmamıştır. "Bugün bana ise yarın sanadır." atasözü aynı şekilde kullanılırken dört atasözünün çok yakın şekillerde kullanıldığı görülmektedir: "Can aziz olur." atasözü "Can cümleden aziz." şeklinde, "Son peşimanlık assı itmez." atasözü "Son pişmanlık fayda etmez." şeklinde, "Özünü bilmeyene bildirürler." atasözü "Haddini bilmeyene bildirirler." şeklinde, "Kaza gökden ine göz bağlanur." atasözü "Kaza gelir, göz görmez." şeklinde bugün kullanılmaktadır. Eserde tespit edilen atasözlerinin aynı ya da söz dizimi ve anlam bakımından benzer şekilde günümüz sözlü kültüründe ve atasözü kaynaklarında yer alması, atasözlerinin süreklilik arz ederek nesilden nesile aktarıldığını göstermesi noktasında önem arz etmektedir. Eser, içerdiği atasözleri ile kültürel bilincin asırlar sonrasına taşınmasına vesile olmuş önemli bir Türk kültürü kaynağıdır.

Sonuç olarak *Anonim Osmanlı Kroniği*'nin bir tarih kaynağı olmasının yanı sıra okuyanlara mesajlar vererek onlara yol gösterme amacı taşıyan ve bunu da çoğu zaman atasözleri ile yapan didaktik bir eser olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Adalıoğlu, H. H. (1999). *Osmanlı Tarih Yazıcılığında Tevârih-i Âl-i Osman Geleneği. Osmanlı*, C. 8. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 286-292.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 – Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Alizade, S. (1992). *Oğuzname (Emsal-i Mehmedalî)*. (Eklerle Yayına Haz. Prof. Dr. Ali Haydar Bayat). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Atalar Sözü* (1936). (haz. Velet İzbudak). İstanbul: Devlet Basımevi.
- Atsız (2013). *Üç Osmanlı Tarihi–Oruç Beğ Tarihi–Ahmedî–Şükrullah*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Boratav, P. N. (2013). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Dilçin, D. (2000). *Edebiyatımızda Atasözleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Ebu'l-Hayr-ı Rûmî (1987). *Saltuk-Nâme I*. (haz. Şükrü Halûk Akalın). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (2001). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eyüboğlu, E. K. (1973). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler–Atasözleri*. 1. Kitap. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık.
- Oy, A. (1991). Atasözü. *İslam Ansiklopedisi*, C 4. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 44-46.
- Özdemir, C. (2020). Âşık Edebiyatında “Atalar Sözü Destanı” Söyleme Geleneği. *Kesit Akademi Dergisi*, 6(25), 225-245.
- Öztürk, N. (2001). *Kemal-Selâtin-nâme*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, N. (2013). *Mevlânâ Mehmed Neşrî-Cihânnümâ*. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.
- Öztürk, N. (2014). *Oruç Beğ Tarihi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Öztürk, N. (2015). *Anonim Osmanlı Kroniği*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Sertkaya, O. (2012). Çukurova'da Derlenmiş Mahalli Atasözleri ve Deyimler. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 16(0), 101-131.
- Soykut, İ. H. (1974). *Türk Atalar Sözü Hazinesi*. İstanbul: Ülker Yayınları.
- Sümer, F. (1989). Ahmed Celâyir. *İslam Ansiklopedisi*, C 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 53-54.
- Uygur, C. V. (2007). *Kıvâmî-Fetihnâme*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yurtbaşı, M. (2012). *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing.